

De iep is weer te vertrouwen

De iep is door de iepziekte grotendeels uit Europa verdwenen. Mede dankzij Wageningen onderzoek zijn er nu resistente rassen op de markt. Wat nog ontbreekt is het vertrouwen van beheerders om de karakteristieke boom weer aan te planten. 'Iepen waren synoniem met ellende.' TEKST NIENKE BEINTEMA

Statige iepen langs rivieren en kanalen, op dorpspleinen, langs lanen en op iedere straathoek in de stad. Honderd jaar geleden was dat het landschapsbeeld in Nederland en omliggende landen. Als het aan Jelle Hiemstra ligt, wordt dat opnieuw het beeld, en wel op korte termijn. Hiemstra werkt bij Praktijkonderzoek Plant en

Omgeving (PPO), onderdeel van Wageningen UR, en is projectleider van 'Toekomst voor de iep'. Dit gezamenlijke project van wetenschappers, boomkwekers en gemeenten heeft een top-10 opgeleverd van nieuwe iepenrassen die resistent zijn tegen de iepziekte, de schimmelziekte die de 'oer-iep' de das omdeed.

'De iep is een ideale boom voor zowel stad als platteland', vertelt Hiemstra. 'Hij verdraagt veel wind, zelfs zoute zeewind. Vroeger was hij daarom beeldbepalend in de kustprovincies. Bovendien kan hij goed tegen de moeilijke omstandigheden in de stad. Geen enkele andere boomsoort is een perfecte vervanging. Die iep, die willen we

niet kwijt.' Maar dat is wel wat er de afgelopen eeuw op grote schaal is gebeurd. Aan het begin van de vorige eeuw kwam de Aziatische schimmel *Ophiostoma ulmi* in Europa terecht. Aziatische iepen zijn daar resistent tegen, maar hun Europese tegenhangers niet. De schimmel verstoort de sapstroom, waardoor bladeren, takken en uiteindelijk hele bomen afsterven. De iepenspintkever, die leeft van het sap van iepen, verspreidde de schimmel snel over Europa.

RESISTENTIE INKRUISEN

'Al in 1928 begonnen Nederlandse onderzoekers een veredelingsprogramma om nieuwe, resistente rassen te ontwikkelen', vertelt Hiemstra. 'Dat werk is later voortgezet in Wageningen, bij het toenmalige bosbouwinstituut De Dorschkamp.' Het programma duurde tot 1992 en is een schoolvoorbeeld van succesvolle, klassieke veredeling.

Hiemstra: 'Als uitgangspunt namen de onderzoekers Nederlandse rassen met goede eigenschappen, vooral robuustheid. In die rassen werd resistentie ingekruist vanuit Aziatische iepensoorten. Vervolgens was het een kwestie van eindeloos doorkweken: zaailingen selecteren met resistentie tegen iepziekte én de juiste eigenschappen om mee verder te kweken; en ongewenste eigenschappen er weer uit kruisen. In totaal

zijn er honderdduizenden boompjes gekweekt en getest op resistentie.'

Intussen was er in de jaren zeventig een nieuwe, agressievere variant van de iepziekte opgedoken. Hoewel het veredelingswerk goede resultaten liet zien, raakten beheerders hun laatste beetje vertrouwen in de boom kwijt. 'Iepen waren voor hen synoniem met ellende', aldus Hiemstra.

'Niemand wilde ze nog planten.'

Daar moest verandering in komen, meenden Wageningse wetenschappers. Ze sloegen de handen ineen met boomkwekers en gemeenten. Met steun van het Productschap Tuinbouw, de gemeente Amsterdam en Boomkwekerij De Bonte Hoek startten ze in 2006 het project 'Toekomst voor de iep'.

'Dat had twee doelen', vertelt Hiemstra.

'Ten eerste de resistentie van de nieuwe Nederlandse en buitenlandse iepenrassen testen en vergelijken onder Nederlandse omstandigheden. En ten tweede: laten zien wat je daarmee in stad en landschap kunt doen, en zo het vertrouwen van beheerders terugwinnen.'

GOED PRESTEREN

De Wageningse onderzoekers testten de resistentie van alle nieuwe, op de markt beschikbare iepenrassen. Dat gebeurde op proefvelden in de Betuwe. Daarbij infecteerden ze de bomen doelbewust met de schim-

mel die iepziekte veroorzaakt, om resistentie overtuigend te kunnen aantonen. 'Dit deel van het onderzoek is inmiddels met succes afgerond', vertelt de onderzoeker. 'Uit een rijtje van twintig kansrijke rassen hebben we er tien geselecteerd die heel goed presteren. Daarnaast testten we de overige gebruikseigenschappen van de bomen in de praktijk. Eerst in het Amsterdamse havengebied en op IJburg, en inmiddels ook in vijf andere gemeenten.'

De onderzoekers blijven hun 'proefbomen' nog minstens tot 2015 volgen. Hiemstra hoopt dit werk nog verder uit te breiden. 'We zijn op zoek naar oudere bomen, bijvoorbeeld van resistente rassen die in de jaren zeventig zijn gekweekt, om te kijken hoe die het nu doen. Verder willen we proefbeplantingen opzetten in andere delen van Nederland.'

Maar ook nu al is Hiemstra tevreden.

'Beheerders hebben voldoende rassen om uit te kiezen. Ze moeten alleen de stap durven zetten. Het onderzoek dat nu nog loopt, is daarop gericht. Het enige wat niet gelukt is, is het terugkrijgen van de karakteristieke brede kruin van de oudhollandse iep. De nieuwe rassen zijn allemaal wat hoger en slanker.' ■

Info: www.wageningenUR.nl/iep-in-nederland